

ZUR GESCHICHTE DES PÄPSTLICHEN REFERENDARIATS

Verschiedene Publikationen der jüngsten Zeit haben sich mit dem päpstlichen Referendariat beschäftigt und unsere Kenntnis dieses Amtes wesentlich gefördert besonders auch hinsichtlich der Zusammenhänge mit den Kubikularen¹. Die im folgenden gedruckten Verordnungen Benedikts XIII. stammen aus Cod. vat. lat. 7110 fol. 185-192, der reich ist an spanischen Materialien zur Geschichte des grossen Schismas und der ersten Jahrzehnte des 15. Jahrhunderts². Wenn ich nicht irre, sind die vorliegenden Ordinationes die ältesten Quellen zur Geschichte des Referendariats in dieser Ausführlichkeit. Sie gehören wohl durchweg in das Jahr 1404, wie sich aus verschiedenen Angaben in den Texten selbst ergibt. Ein enger Zusammenhang besteht mit der Tagesordnung Benedikts XIII. in Cod. vat. lat. 4003 fol. 1 ff. und mit der Hofordnung Alexanders V.³, was sich aus der bekannten Tatsache der Kontinuität des Vizekanzlers leicht erklärt. Obwohl sich die folgenden Ordinationes im "Liber Cancellarie" nicht finden, ist es bei dem bekannten schlechten Zustand der Ueberlieferung nicht ausgeschlossen, dass es sich in unserm Falle um eigentliche Kanzleiregeln handelt. Die schon oft gewürdigte Bedeutung Benedikts XIII. für die Entwicklung des kurialen Geschäftsganges dürfte durch die vorliegenden Regeln nur noch unters-

¹ E. GÖLLER, *Die Kubikulare im Dienste der päpstlichen Hofverwaltung vom 12. bis 15. Jahrhundert (Papsttum und Kaisertum = Festschrift P. Kehr)*. München 1926, p. 636 ff.

B. KATTERBACH, *Referendarii utriusque signaturae a Martino V ad Clementem IX et praelati signaturae supplicationum a Martino V ad Leonem XIII (Studi e testi 55)*. Città del Vaticano 1931, p. XIII ff.

G. TELLENBACH, *Repertorium Germanicum II*, Berlin 1933, pag. 43 f.

² H. FINKE im *Historischen Jahrbuch* 52(1932) p. 459.

³ G. B. GATTICO, *Acta selecta caeremonialia s. Rom. ecclesiae I, Romae* 1753, p. 263 ff.

trichen werden ⁴. Ueber die Wirkung dieser Verordnungen auf die Kanzlei der nachschismatischen Päpste werde ich in anderm Zusammenhange handeln.

Den Verordnungen über die Referendare gehen kurze Bestimmungen über die Datierung voraus: fol. 183-184. Auf fol. 184v finden sich in teilweise anderer Fassung die Nummern 156 und 157 der Kanzleiregeln Benedikts XIII ⁵.

KARL AUGUST FINK

ORDINATIONES FACTE PER DOMINUM NOSTRUM DOMINUM BENEDICTUM PAPAM XIII SUPER OFFICIO REFERENDARIORUM QUOAD EA, QUE SUNT DE GRATIA, UT NEGOTIA POSITA SUO ORDINE CELERIUS EXPEDIANTUR.

Et primo quoad gratias expectativas:

a) Ordinavit, quod ad beneficia sine cura nullus inrotuletur nisi bene legat et aliquid si non perfecte saltem perfunctorie intelligat aut sit alias docilis et habilis ad intelligendum.

b) Item, quod si dicta beneficia sine cura sint in ecclesiis cathedralibus, collegiatis aut conventualibus aut aliis in quibus divina officia fieri ac dici cum nota sit iugiter consuetum non inrotulentur nisi qui ultra premissa cantare sciverint competenter.

c) Item quoad beneficia curata ordinavit, quod nemo inrotuletur ad illa nisi qui preter lecturam et cantum fuerint boni grammatici aut saltem que legunt intellexerint satis bene.

d) Hiis ordinationibus non obstantibus supradictis prefatus dominus noster voluit deferri nobilitati et gradui videlicet quoad cantum, dum tamen iurent addiscere infra annum aut infra tempus, de quo iuxta qualitatem et conditionem persone utpote quia studens in studiis generalibus aut graduatus in iure a licentia vel ultra aut quia nobilis saltem de militari aut quia in officiis Romane curie serviens, ipsi referendario, qui de negotiis curam assumet, videbitur expedire.

⁴ E. GÖLLER, *Zur Geschichte des kirchlichen Benefizialwesens und der päpstlichen Kanzleiregeln unter Benedikt XIII. von Avignon, Archiv für kath. Kirchenrecht* 87 (1907) p. 203 ff.

⁵ E. v. OTTENTHAL, *Die päpstlichen Kanzleiregeln von Johannes XXII. bis Nicolaus V.*, Innsbruck 1888, p. 153. — Der unten folgende Text ist wie meist bei der Ueberlieferung der Kanzleiregeln ziemlich flüchtig und ungenau; die schwerfällige Form wurde beibehalten und nur bei offenkundigen Fehlern verbessert, ohne dass im einzelnen ein Nachweis vonnöten wäre.

e) Item ordinavit, quod ad maiores dignitates in ecclesiis cathedralibus post pontificales et in collegiatis seu conventualibus ad principales vacantes nullus inrotuletur nisi sit licentiatus in iure aut bacalarius in theologia vel ultra seu alias nobilis non exiliter sed bona litterarum sufficientia predotatus.

f) Item, quod ad canonicatus et prebendas in ecclesiis cathedralibus necnon ad dignitates, officia vel administrationes in eisdem non inrotulentur supplicationes expectationum nisi illi, quorum fuerint, sint bacalarii in iure vel theologia aut licentiati seu magistri in medicina vel saltem per quattuor annos audiverint iura aut theologiam in studio generali.

g) Item ordinavit, quod pro absentibus non recipiantur supplicationes expectantium nisi illud fieret de mandato speciali aut nisi essent in rotulis principum seu universitatum et quod tunc tales rotuli essent clausi vel essent presentati per ambaxiatores solemnnes aut persone absentes sint ex fama notabiles habentes de sua absentia iustas causas.

h) Item ordinavit etiam, quod in gratiis expectativis de vita et moribus supplicantium fiat diligens inquisitio iuxta posse et nullus inrotuletur aliquo crimine diffamatus, si et ubi diffamationis notio ad ipsius referendarii certam notitiam sit deducta.

i) Item, quod qui incompatibilitatem beneficiorum petunt minime inrotulentur, voluit tamen, quod si quis petierit super incompatibilitate satis admissibili, ut de cura cum dignitate que non haberet iurisdictionem vel que non requireret expressam residentiam personalem, tunc habita inter referendarios aliqua super hiis deliberatione domino nostro ipsam supplicationem per se et separatim presentent. Si vero sit incompatibilitas gravis ut puta duarum ecclesiarum curatarum vel unius cum dignitate, que iurisdictionem habeat presidentiam seu residentiam requirat in cathedralibus ecclesiis vel collegiatis, tales supplicationes omnino recipere renuant quovismodo.

Item quoad beneficia vacantia ut sequitur ordinavit:

k) Primo, quod omnia que dicta sunt super gratiis expectativis in gratiis de vacantibus observentur et tanto strictius quanto ille de vacantibus sunt pinguiores et ius in re conferunt indilate, uno dempto quod super vacantibus supplicationes pro absentibus recipi poterunt et inrotulari de moribus et vita supplicantium inquisitione et informatione habitis diligenter; voluit tamen, quod presentes competitores absentibus ceteris paribus aut non longe imparibus preferantur potissime ubi et de absentibus in curia non habeatur notitia.

l) Ulterius ordinavit, quod ubi valor vacantis beneficii petiti,

quem in supplicatione vult exprimi, iuxta morem 100 fl. usualium in regione ubi illud fuerit valorem ascenderet, supplicatio illa per referendarios minime inrotuletur sed illa particulariter sibi tradatur die signature vel ante sicut eis esse utile visum fuerit seu necesse.

m) Item, quod referendarii qui erunt ad easdem committi seu consignati provincias singulis secundis feriis conveniant de mane in alterius ex eorum habitatione vicibus alternatis et ibi de omnibus conferant presertim de concurrentia et idoneitate competitorum, et si convenerint inter se, quem consideratis considerandis sufficientiorem repererint, inrotuletur in eorum altero rotulorum; supplicationes vero concurrentium, qui satis idonei videbuntur, consuant ad latus rotuli iuxta locum supplicationis inrotulate, et ubi non convenerint super hiis, que in facto vel in iure dubium habent, consulant alios referendarios simul iunctos iuxta quorum consilium et deliberationem rem concludant et exequantur.

n) Item quod quilibet referendariorum possit recipere supplicationes sive de gratis expectativis sive de vacantibus sive de illis, que habent et consueverunt expediri sine signatione hactenus per concessum, et ponere datam presentationis sibi facte, qua data apposita cum signo manuali proprie manus aliis referendariis non ignoto, si non fuerint de sua provincia remittat illas statim illi ex referendariis cui est illa provincia distributa.

Item quoad gratias expediendas per concessum absque signatione prefatus dominus noster ordinavit: quod singulis diebus martis omnes referendarii conveniant in loco eis ad hoc in palatio apostolico deputato, ubi in presentia dominorum cardinalium vicecancellarii, Pampilonensis et s. Angeli seu aliorum, quos dominus noster voluerit deputare, gratie sive per cancellariam sive alias expediende ibidem de comuni omnium consensu vel maioris et sanioris partis illorum qui ibi intererunt expediantur et non alias nec alibi, fiatque distributio inter secretarios ut est moris, et si forte super examinationibus, expeditionibus, distributionibus, remissionibus et concessionibus huiusmodi gratiarum aliquo modo dissentirent, presertim ubi requireret negotii qualitas aut esset dubium iuris grande, hoc casu voluit memoratus dominus noster negotium remitti ad se cum opinionibus celebrioribus inde ortis.

Preterea ordinavit, quod singulis quintis feriis omnes dicti referendarii de mane conveniant in palatio et loco ad hoc eis specialiter deputato et quod ibi conferant super supplicationibus signandis per ipsum dominum nostrum tam super vacantibus quam

etiam expectativis, et si aliquod occurrit iuris aut facti dubium ibi deliberent et concludant saltem que ipsi domino nostro debent dicere et referre, et ante diem signature omnia que ad eorum quemlibet spectabunt sint inrotulata et quantum erit eis possibile bene clara adeo, quod dominus noster de facili possit signare et expedire pauperes et alias supplicationes.

Item ulterius ordinavit, quod singulis sabbatis de mane omnes referendarii cum cancellario et cardinalibus prelibatis conveniant in loco palatii assignato ad expediendum supplicationes de iustitia vel ad remittendum ipsi domino nostro [que] non possunt expediri, presertim illas quas ipse sextis feriis in publicis consistoriis apud se retinebit aut committet vicecancellario aut referendariis supradictis.

Demum voluit et ordinavit, quod predicti referendarii iurent in manibus suis, quod predicta quoad inrotulandos vel non inrotulandos et informationes super illis recipiendos ut sunt expressa superius observabunt.

Infrascripta ordinavit dominus noster Benedictus papa XIII super negotiis curie facilius expediendis.

Et primo ne rerum ignorantia perturbet negotiorum naturam ordinavit, quod in illis que per eius signationem solent regulariter expediri et quorum expeditio notorie ad eum spectat, nullus tangat sed sibi totaliter reserventur, necnon maiora negotia que sunt multiplicis generis et plura que cotidie occurrent etiam forsitan inaudita, utpote que vel in consiliis vel in consistoriis secretis solent fieri et expediri, de quibus etiam nullus dubitat nec presument tangere ulla via.

In aliis vero minoribus, que non possunt aut solent per cancellariam regulariter expediri modum servari voluit infrascriptum.

Primo, quod omnes referendarii una die septimane conveniant cum vicecancellario ac dominis cardinalibus Pampilonensi et s. Angeli et aliis si quos deputare voluerit in uno loco palatii ad hoc specialiter deputato, et ibi quilibet iuxta ordinem suum proponat supplicationes de iustitia quidem primo et singuli referendariorum super ipsarum expeditione dicant votum suum et demum per clericum vicecancellarii conclusio scribatur, ut de sero ipse vicecancellarius signet dictas supplicationes iuxta conclusionem votorum habitam inter eos et ita vicissim proponant singuli singulas sua vice; si vero sint aliqua dubia vel ardua forsitan quedam ordinavit ipse dominus noster, quod super illis audiantur opiniones et denique quod reserventur sibi referenda per referendarium qui talia proposuerit cum motivis et opinionibus inde ortis, et ipse captabit

sibi diem aptam quam assignabit de quindecim in quindecim diebus, in qua conveniant et ibi concedet concedenda aut reppellet que fuerint repellenda.

In gratiosis vero quia expedienda per concessum erunt longe plurima quam per fiat, cum propter rotulos et supplicationes iam signatos ad quos sepe se referent supplicationes qui sunt in cancellaria, tum etiam propter collationes factas per ordinarios, tum propter temporis exigentiam voluit ipse dominus noster, quod in expediendis per concessum servetur ordo inferius annotatus; videlicet quod referendarii ibidem ut superius est premissum dicta die vel alia si non sufficiat illud tempus proponant supplicationes quilibet de provincia eidem specialiter deputata singulariter et vicissim, et illa que erunt notorie de magna gratia voluit prefatus dominus noster, quod sibi reserventur referenda dicta die per eum sibi electa vel ad partem proviso, quod si essent aliqua secretiora non referenda vel non expedienda in publico illa eidem reserventur ad aurem tacite referenda, mediocra vero de quibus aliqua ponentur inferius pro exemplo, ut de illis ad similia arguatur, quia facile omnia specificari non possunt, expediantur per vota et scribatur conclusio ibi sub brevibus et de sero signetur et dentur prout est expressum.

Et est intentio et voluntas ipsius domini nostri, quod omnia talia que ex officio non possunt per vicecancellarium expediri sed super illis haberi debet recursus ad ipsum et expediri per concessum sive expediantur postea per vicecancellarium sive per secretarios, quod omnia proponantur in consilio et signetur votorum conclusio, ut maturius expediantur exceptis hiis, que per se ipse dominus noster iam expediverit vel que ex certa scientia vellet per se secretius expedire.

Illa vero, que gratia exempli possunt dari ad presens referendariis, ut arguant ad similia vel minora sunt aliqua quasi cotidiana et que occurrunt sepius solito que secuntur salva tamen restrictione quam ipse dominus noster vellet facere in eisdem.

Sequentia fuerunt concessa per dominum nostrum, ut possent per dominos vicecancellarium et alios cardinales supradictos una cum referendariis in consilio expediri.

Primo licentia de non residendo habita ratione persone vel cause; reconciliatio ecclesie vel cimiterii in forma; indulgentie in forma manus porrigentibus adiutrices et secundum loca et causam possit laxari ut pro ecclesia combusta; licentia audiendi leges in personis prohibitis; confirmatio beneficii collati per ordinarium in-

fra summam 100 lb. si non sit generaliter reservatum; confirmatio beneficii acceptati litteris confectis numero quo supra; reformatio gratie expectative cuius originale est in cancellaria et hec est multiplex propter defectus multiplices in principali commissos licet aliqui parvi possint per cancellariam suppleri secundum stilum et morem alias consuetum; reformatio similis in beneficio collato per papam si non sit defectus notabilis quo expresso sit verisimile papam non concessisse; quod quis non teneatur promoveri ad tempus secundum conditionem persone vel causam si ordo beneficio sit annexus proviso, quod infra annum tales teneantur intrare sacros; resignatio simplex beneficii sine tamen collatione; mandatum recipiendi religiosos in forma "cupientibus" etc. preterquam in ecclesiis cathedralibus vel metropolitanis; creare notarios etiam in sacris constitutos ex causa rationabili; quod illegitimi habilitentur ad beneficia et etiam curata ex causa habita ratione gradus vel nobilitatis citra tamen prelaturas et dignitates; absolutio a iuramento ex causa legitima; translatio religiosi non mendicantis de ordine ad ordinem ratione beneficii; dispensatio et habilitatio pro illis qui inciderunt in extravagantem "Execrabilis"; conservatorie in forma communi tamen; mandare revocari uniones factas inutiliter vel subreptitie parte tamen vocata: protectiones sedis apostolice pro personis vel rebus; licentia edificandi ecclesiam vel cappellam salvo iure parochialis ecclesie; licentia ministrandi ecclesiastica sacramenta per confessorem in loco religioso vel privato salvo tamen ut supra; licentia recipiendi tonsuram sine dimissoria; licentia dispensandi et absolvendi ac habilitandi in omnibus casibus, in quibus possent ordinarii de iure communi si partes maluerint habere sub bulla; de dicendo officium ad usum curie Romane vel alium quam proprium ex causa ad annum et semel tantum; dare coadiutorem valetudinariis curam animarum habentibus citra tamen prelaturas; si neutri pro collitigante habita informatione de personis et titulo, dum tamen beneficia non sint reservata; perinde valere pro graduato vel nobili qui nunc est etatis legitime ad beneficium curatum pro gratiis obtentis anno primo.

De sequentibus possent fieri rotuli facta informatione etc. collatio beneficii acceptati litteris non confectis; collatio beneficii vacantis ex causa resignationis simpliciter vel ex causa permutationis in curia facte; si neutri pro tertio non collitigante; perinde valere pro illis qui non erant tonsurati vel professi tempore date gratie nec tempore presentationis; quod illegitimi non teneantur de defectu facere mentionem; conservatoria ultra formam comunem scilicet perpetua vel in forma concilii Viennensis; committere contra symoniacos, homicidas et similes cum potestate privandi et

conferendi; confirmatio unionum factas per ordinarium; facere vel committere uniones beneficiorum ex causa.

Jsta habent expediri per dominum nostrum: commutatio expectationis; quod illegitimi in terris ecclesie succedant; quod assumantur ad honores; quod astreptitii ecclesiarum valeant promoveri; quod apostate recipiantur sine clausula salva ordinis disciplina; absolutiones a pena et culpa; licentia ducendi navem ultra mare; dispensatio in etate pro beneficiis; dispensatio pro religioso quod possit tenere duo beneficia; dispensatio de tenendo duo beneficia incompatibilia simpliciter vel ad tempus; quod quis vel que possit intrare monasteria reclusarum; de audiendo divina in loco interdicto vel tempore interdicti; licentia solemnizandi matrimonia tempore feriato et sine bannis; licentia comedendi carnes personis vel temporibus prohibitis; habilitatio mendicantium translatorum ad non mendicantes quod habeant beneficia; dispensatio contrahendi matrimonia in gradibus prohibitis affinitatis et consanguinitatis; recipere caritativum subsidium per prelatum; concedere privilegia conventibus vel religiosis.

Dispensationes alias maiores et alia innumerabilia maiora negotiis supradictis, que etiam expedienda veniunt per concessum, prefatus dominus noster sibi voluit reservari; super quibus que sibi sunt reservata voluit et ordinavit, quod supplicationes dicta maiora negotia continentes in consilio audiantur et de illis, que videbuntur in eodem consilio concedenda, fiant rotuli, qui per referendarios portentur sibi in audientia, quam dabit eis de XV in XV diebus sicut iam superius est expressum, et ibi audita opinione consilii ipse dominus noster signabit signanda aut repellet repellenda sicut sibi videbitur expedire.

Super illis vero que in consilio erunt repulsa ex toto tamquam iniusta aut nullatenus concedenda voluit idem dominus noster, quod per referendarios dicatur partibus, quod petita per eos comode tamquam iniusta nequeunt expediri, ideo quod super illis ulterius non accedent papam quoniam operam darent infructuose.

ORDINATIO ET MODUS QUI DEBENT TENERI PER REFERENDARIOS CIRCA EA QUE HABENT EXPEDIRI PER EOS.

Et primo voluit et ordinavit dominus noster VI. kal. iulii pontificatus sui anno decimo, quod omnes referendarii conveniant in palatio in loco eis deputato diebus lune, mercurii et veneris horis quibus tenetur consistorium et quod ibi recipiant omnes supplicationes, que eis presentabuntur tam de iustitia quam de gratia.

Item quod ibidem dividant inter se dictas supplicationes secundum provincias sibi distributas, ita quod nullus referendarius portet aliquam supplicationem nec inrotulet nisi sit de provincia sibi distributa et alias omnes remittat aliis referendariis secundum provincias eis decretas.

Item quod nullus referendarius recipiat aliquam supplicationem nisi in dictis loco et horis salvo quod poterit datare supplicationem si sibi presentetur et restituere eam parti, ut in dicto loco eam portet et presentet.

Item quod quilibet referendarius inrotulet supplicationes per provincias et dioceses ita, quod supplicationes unius provincie vel diocesis non intermissiantur cum supplicationibus alterius provincie vel diocesis.

Item voluit et ordinavit, quod omnes referendarii inrotulent supplicationes presentium in curia vel qui presentes et examinati fuerint semper ad partem.

Item quod referendarii earundem provinciarum, antequam inrotulent supplicationes suas, convenient insimul ad habendum colloquium super concurrentium supplicantium meritis et sufficientiis personarum.

Item quod omnes referendarii, antequam presentent rotulos suos ad signandum domino nostro, convenient insimul ad examinandum huiusmodi rotulos et resecandum illa que erunt resecanda ita, quod nullus audeat presentare aliquem rotulum nisi prius fuerit visus inter omnes referendarios et examinatus.

ORDINATIO FACTA PER DOMINUM NOSTRUM SUPER CONFIRMATIONIBUS ET NOVIS PROVISIONIBUS BENEFICIORUM COLLATORUM TEMPORE SUBTRACTIONIS RESERVATORUM ET NON RESERVATORUM SIVE SINT COMPETITORES SIVE NON.

Et primo voluit et ordinavit idem dominus noster, quod referendarii de provinciis sibi distributis recipiant supplicationes petentium confirmationes et novas provisiones de beneficiis sibi collatis tempore subtractionis et se informet et inquirent diligenter unus aut duo secundum ponderositatem negotii tam de meritis, sufficientia, moribus et vita supplicantium quam de viribus huiusmodi collationum et quod bis aut saltem semel in septimana convenient cum dominis cardinalibus vicecancellario, de Challant et Pampilonensi aut duobus ex ipsis in loco pro consiliis tenendis in palatio ordinato seu alio ex causa per dominos ordinando, et ibidem secundum ordinem suum quilibet de provinciis sibi distributis proponant huiusmodi supplicationes et referant ea que per examina-

tionem et inquisitionem huiusmodi repererint super sufficientia, idoneitate et moribus dictorum supplicantium ac viribus huiusmodi collationum, et si dicti supplicantes fuerint reperti idonei et habiles non habentes competidores et in huiusmodi collatione non appareat simonia intervenisse nec aliud canonicum impedimentum obsistat, dicti domini cardinales ordinent de huiusmodi collationibus fieri sub bulla et confirmationes seu novas provisiones in forma consueta, dummodo talia beneficia non sint generaliter reservata nec valor eorum usque ad summam C lb. tur. parv. ascendat.

Si vero huiusmodi beneficia fuerint generaliter reservata nec valor eorum ad predictam summam ascendat nec vacent per mortem dominorum cardinalium nec sint reservata reservatione iuris, tunc de illis per dictos referendarios duos tamen et duos secundum distributionem provinciarum fiat bona inquisitio et informatio et demum facta relatione dictis dominis cardinalibus per dictos referendarios de inquisitione et informatione predictis et habita super hiis bona deliberatione per ipsos dominos cum referendariis nominatis de mandato ipsorum dominorum iuxta conclusionem ipsius deliberationis componantur rotuli per ipsos referendarios, in quibus dicti domini seu unus de mandato aliorum se subscribant; qui rotuli domino nostro per ipsos dominos cardinales vel saltem per ipsos referendarios presententur et dominus noster absque alia difficultate seu requisitione illos signabit et expediet.

Si vero valor huiusmodi beneficiorum ascendat ad summam C lb. tur. parv. vel ultra, tunc premissis observatis de hiis que habita cum dictis referendariis deliberatione predicta videbuntur dictis dominis cardinalibus expedienda componantur parvi rotuli, in quorum quolibet non ponantur ultra sex supplicationes, quibus hiidem domini cardinales vel alter eorundem ut supra dictum est etiam se subscribant et tunc dominus noster sine alia difficultate statim signabit rotulos antedictos.

Si vero huiusmodi beneficia vacent per obitum dominorum cardinalium vel sint reservata reservatione iuris, tunc observatis premissis de hiis que habita cum dictis referendariis deliberatione ut supra videbuntur dictis dominis cardinalibus expedienda ad mandatum dictorum dominorum cardinalium, per dictos referendarios componantur parvi rotuli in quorum quolibet non ponantur ultra sex supplicationes ut supra; in quibus dicti domini cardinales se subscribant et cum eorum deliberationibus domino nostro remittant et dominus noster audita eorum relatione taliter faciet quod supplicantes debebunt esse contenti.

Si autem tales, qui durante subtractione auctoritate ordinaria obtinuerunt beneficia, habeant competidores apostolicos expectati-

vos seu alios qui pretendant eis ius fuisse quesitum in re, voluit dominus noster et ordinavit, quod supradicti domini cardinales in omnibus causis et litibus inter supradictos ratione seu occasione huiusmodi collationum et beneficiorum motis seu movendis mandent et faciant supersedi et eas ad se advocent partes ipsas audiant et se informent extra figuram iudicii de meritis qualitatibus et aliis circumstantiis et partes contententes bonimodo ad concordiam reducant, quod si non poterunt domino nostro sibi referant cum opinionibus et deliberationibus eorum, ut ipse ordinet quid ecclesiis utilius et Deo acceptius fuerit omnibus circumspectis et sic quod ipsi contententes debeant merito contentari.

•

ORDINATIO FACTA PER DOMINUM NOSTRUM SUPER NEGOTIIS QUE EXPEDIUNTUR PER CONCESSUM PER IPSUM VEL PER ALIOS DE SPECIALI MANDATO SUO.

Et primo dominus noster voluit et ordinavit pontificatus sui anno decimo, quod referendarii, secretarii et duo de abbreviatoribus antiquioribus conveniant bis aut saltem semel in septimana cum dominis cardinalibus vicecancellario et de Challant aut cum uno ex eis in palatio in loco pro consiliis tenendis ordinato aut in domo unius ex ipsis de mane vel de sero prout facultas oportunius se offeret, et quod omnes littere confecte super negotiis expeditis per ipsum per concessum in audientiis aut per consilium iuxta certam ordinationem et instructionem super hoc per ipsum factam ibidem videantur diligenter et examinentur, et que videbuntur expedienda ibidem expediantur et aliter non, et quod teneantur semper interesse duo referendarii ad minus.

Item voluit et ordinavit, quod nullus referendarius signet aliquam litteram nisi fuerit sic visa et examinata nec secretarius audeat sibi presentare ad expediendum nisi fuerit sic visa et examinata.